

SOCIAL AND LEGAL PSYCHOLOGY

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-10>

ОБРАЗ СОЦІУМУ В ОСІБ З РІЗНИМ ТИПОМ ЖИТТЄВОГО СЦЕНАРІЮ

Васюк К. М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології*

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Соціум є основним середовищем життєдіяльності сучасної людини, де вона формується, розвивається, само реалізується і взагалі більша частина життя людини протікає в процесі міжособистісних стосунків з іншими членами соціуму – в великих і малих соціальних групах. Згідно психологічному принципу єдності свідомості і діяльності, що був введений в науковий обіг С.Л. Рубінштейном ще в 30-ті рр. минулого сторіччя, внутрішні уявлення про оточуючий світ та себе в ньому створюють нерозривний континуум з поведінкою людини [2, с. 18]. Тому для визначення причин тих чи інших дій особистості необхідно в першу чергу звертатися до образів її свідомості, уявлень, які сформувалися відносно об'єкту її дій. З цього слідує припущення, що образ соціуму в цілому у свідомості людини формує не тільки її загальне ставлення до певних складових суспільного життя, але й певні стратегії поведінки в соціальних групах.

Якщо говорити про життєві стратегії, то узагальнюючим поняттям, що включає всі необхідні компоненти є поняття «життєві сценарії», введене Е. Берном в середині ХХ ст..та розвинений у низці робіт його послідовників – С. Вулемса, Р. Гулдінга, К. Штайнера, Дж. Стюарта та ін.. Е.Берн визначав сценарій як узагальнений життєвий план, який включає стратегічну мету життя людини і обумовлює вибір засобів для її досягнення [2, с. 58].

Ці асоціативні образи дають проєктивні уявлення досліджуваних щодо власної суспільної ролі і непрямо діагностують їх суспільну активність або можуть навіть показати причини пасивної суспільної позиції деяких осіб.

Метою дослідження було проаналізувати можливі особливості образів соціуму в осіб з різним типом життєвих сценаріїв

Об'єктом дослідження є образ соціуму

Предметом дослідження – особливості образу соціуму в осіб з різним типом життєвих сценаріїв

Для нашого дослідження було обрано класичні типи життєвих сценаріїв за Е. Берном: «переможець», «не-переможець», «переможений». Оскільки сценарії обумовлюють глобальний спосіб реакцій на проблемні ситуації, бачення свого місця в соціумі і можливостей, перспектив для себе, то в **гіпотезі** дослідження було зроблене припущення, що в осіб з різним типом життєвих сценаріїв відрізнятиметься і образ соціуму.

Основними **методами** дослідження був теоретичний аналіз проблеми, емпіричні методи включали психотерапевтичну методику для діагностики життєвих сценаріїв К. Штайнера, яка складається з 20 запитань, а також асоціативний тест уявлень про соціум і розповідь історії про цей асоціативний образ. Для статистичної обробки даних використовувався критерій F^* кутове перетворення Фішера та контент-аналіз розповідей досліджуваних і їх асоціативних образів. У дослідженні приймали участь 51 особа віком від 17 до 25 років, які були обрані з більшої вибірки досліджуваних шляхом рандомізації та поділені на 3 групи за типом життєвого сценарію. Тип життєвого сценарію визначався за допомогою опитувальника К. Штайнера [1, с. 28].

А результатом проведеного контент-аналізу були виділені найпоширеніші типи асоціативних образів, які пов'язані з соціумом. Варто зазначити, що переважна більшість з них має негативне забарвлення, доля їх у загальній кількості складає 85%. В таблиці 1 приведені результати контент-аналізу асоціацій. Всі асоціації можна поєднати в декілька типів:

– Агресивні – коли соціум сприймається як агресивна істота чи предмет (хижа тварина, зброя, що вбиває індивідуальність, хитрий звір, наприклад лисиця);

– Сумаційні – суспільство сприймається як утворення з великої кількості однотипних елементів, які не мають індивідуальності і можуть існувати тільки у сукупності (ліс, мурашник, отара овець). В цьому випадку мається на увазі, що є керуючий цією групою;

– Страждальні – суспільство сприймається як істота, яка страждає від нападок ззовні (дівчина, яка обманута іншими, зрубана червона калина);

– Колективні – єдиний тип конструктивних асоціацій, суспільство сприймається як дієва, позитивна єдність (кулак, сніп колосся).

Таблиця 1.

**Показники контент-аналізу асоціацій про соціум
в осіб з різним типом життєвого сценарію**

Асоціації щодо соціуму (%)	Тип сценарію		
	Переможець	Не-переможець	Переможений
агресивні	65	34	10
суматійні	20	60	40
страждальні	5	6	50
колективні	10	0	0

Як бачимо з таблиці, представники типу сценарію «переможець», вибирають більш агресивні суспільні поведінкові стратегії, в той час, як у переможених акцент робиться на страждальних асоціаціях, що цілком підтверджує їх пасивну життєву позицію. Також тип «переможець» єдиний з усіх здатен конструктивно сприймати суспільство як таке, що робить його більш продуктивним в суспільному житті і колективній діяльності. Результати статистичного аналізу за критерієм кутового перетворення Фішера підтвердив достовірність висунутої на початку дослідження гіпотези по усім показникам на рівні статистичної значущості $p \geq 0,05$, за виключення тих категорій, де є нульові значення, а отже неможливо використати математичний критерій.

Перспективним в подальшому вважаємо доведення причинно-наслідкового зв'язку між типом сценаріїв, уявленням про соціум та конкретними поведінковими проявами особистості.

Література:

1. Козлов В.В. Тест «ЛОКАА». опросный метод исследования глубинных личностных сценариев мужчины и женщины. Методическое руководство. Москва: ЕКСМО, 2001. 56 с.
2. Стюарт Я., Джонс В. Современный транзактный анализ. Санкт-Петербург : «Социально-психологический центр», 1996. 335 с.
3. Штайнер К. Сценарии жизни людей. Школа Эрика Берна. Санкт-Петербург : «Питер», 2003. 173 с.